

El Salvador posa el nom de Banyoles Solidària a una escola

Text > JOSEP CALLÍS I FRANCO, dinamitzador matemàtic i membre de Banyoles Solidària

Fotos > BANYOLES SOLIDÀRIA

Ara fa un any, el 23 de maig de 2023, a la comunitat Segundo Montes d'El Salvador (Meanguera, departament de Morazán), segons l'acord del Govern del país avalat per la presidència del Govern i pel Ministeri d'Educació (MINED), tingué lloc l'acte de bateig amb el nom de Banyoles Solidària d'un dels centres educatius d'aquesta comunitat. L'escola és un centre d'educació especial i l'acord governamental està determinat per la petició que van efectuar l'Associació de Mares i Pares del centre mateix, del professorat i del SILEM (Sistema Local d'Educació de Meanguera, un organisme popular que

vetlla per la qualitat de l'educació de la comunitat), amb el suport dels clausures de la resta de centres educatius i de la població en general, juntament amb les diverses entitats socials de la comunitat i també de centres educatius i entitats d'altres poblacions del seu entorn.

A conseqüència de la guerra civil que va afectar El Salvador (1979-1992), les poblacions del nord de Morazán van ser de les que van patir més la repressió que hi va exercir l'exèrcit, atès que en aquesta zona muntanyosa s'hi havia establert el quarter general i l'estat major de l'exèrcit popular de l'FMLN (Front Farabundo Martí per a l'Alliberament Nacional), juntament

amb l'emissora Radio Venceremos, que els permetia connectar i informar el món del que hi passava. Per tot això, els atacs dels militars van ser molt freqüents, amb l'objectiu de crear una zona de «terra cremada i arrasada» que generava l'assassinat de la població. Els seus habitants es varen veure obligats, arran dels exterminis, d'emigrar i fugir a Hondures, així com succeïa a tots els departaments que tenien frontera amb el país. A Hondures es van crear diversos camps de refugiats, dels quals els més grans van ser els de Mesa Grande i el de Colomncagua.

La població del departament de Morazán es va refugiar a Colomncagua.

>> Educadors populars amb el professor Josep Callís, el 1996.

>> Mercedes Ventura, líder guerrillera responsable de l'educació al camp de refugiats. En tornar a Segundo Montes, va rebre el Premi Mestres 68 (l'any 2006).

Hi van arribar al voltant de deu mil persones, que hi van residir durant nou anys. Hi van convida assembleàriament i aquesta organització es va mantenir en tornar a El Salvador, on varen crear la comunitat Segundo Montes, formada per cinc assentaments diferents (San Luís, Hatos I; Hatos II; Barrial i Quebrachos) dins el terme municipal de Meanguera. Una de les estructures assembleàries que es van crear al camp de refugiats va ser l'educativa, amb l'objectiu d'atendre, educar i ocupar el temps a la nombrosa població infantil que hi residia i al mateix temps proporcionar alfabetització als adults. Amb aquesta finalitat es va crear un equip d'educadors populars amb les persones i joves que tenien algun domini de lectoescriptura i càlcul els quals, alhora, eren formats per un grup directiu amb la col·laboració de cooperants internacionals. Quan hi van arribar, més del 90 % de la població era analfabeta, i en el moment del retorn no arribava al 5 %.

Finalitzada oficialment la guerra amb l'acord de pau de Chapultepec o de Mèxic (16 de gener de 1992), a partir d'aleshores se'n va planificar la tornada. Als exiliats a Colomocagua els volien ubicar en territori d'Usulután, però per por que el govern els hi pogués eliminar fàcilment, la majoria no va acceptar la proposta i va voler continuar vivint a la zona nord de Morazán, concentrada a la zona muntanyosa de Meanguera i Jocoaitique, d'on provenia, i que com que feia frontera amb

Hondures feia possible, si calia, tornar a fugir.

La nova comunitat que van crear porta el nom de Segundo Montes en homenatge a un dels pares jesuïtes assassinats a la Universidad Centroamericana José Simeón Cañas (UCA) de San Salvador. Era natural de Valladolid, i en la seva estada a El Salvador s'interessà moltíssim per la gent dels refugis de Mesa Grande i Colomocagua, on treballà intensament a favor dels refugiats i enfrontant-se al règim. Fou un dels grans impulsors del retorn dels camperols a la seva terra.

Instal·lats a la nova comunitat, van mantenir les estructures assembleàries que havien fet funcionar el camp de refugiats, amb l'afegit i la creació d'altres organismes per contribuir a planificar el futur, tant en l'àmbit econòmic com urbanístic, cultural i social. Entre aquests, es va donar molta importància a l'estructura educativa, que es va organitzar com a SILEM (Sistema Local d'Educació de Meanguera) amb l'objectiu d'aconseguir sortir del subdesenvolupament preparant i educant tots els infants i tota la joventut. Eren conscients que era imprescindible millorar la qualitat docent dels educadors populars per millorar l'educació d'infants i joves i, alhora, que aquesta formació els permetés integrar-se com a mestres, legalment reconeguts, dins l'escalafó oficial del país.

L'ànima d'aquesta lluita educativa va ser Mercedes Ventura Blanco (1960-2008), cap comunal que ja va haver estat la coordinadora d'Educació a Colomocagua i que, com a presidenta del SILEM, va intentar que les universitats salvadorenques s'impliquessin en el projecte. Atesa la situació política del país i el que era i representava Segundo Montes com a símbol de guerrilla i revolta popular, no van acceptar ni van voler assumir el repte per por de les represàlies.

Com que era impossible aconseguir ajut en el país mateix, llevat del d'alguna organització social (PROFODE, Pro-

>> Cartell d'agermanament que hi ha a l'arribada a Segundo Montes.

>> *L'Escola Banyoles Solidària.*

grama de Fortalecimiento y Estímulo a Destinos Turísticos Emergentes) amb enllaços internacionals, van cercar ajut exterior. Inicialment, ho van provar amb les universitats de Valladolid i Salamanca, en vista del lligam de la germana de Segundo Montes, Catalina Montes, amb les institucions, però no es va arribar a cap acord. Es va fer l'intent a Catalunya a través del Fons Català, que ja hi cooperava aportant un salari per als educadors populars, i es va arribar a un acord amb la Universitat de Girona durant l'època del rector Pep Nadal. En aquest acord, i a través del Fons d'Euskal Herria, també es va establir la col·laboració de la Universitat de Vitòria, de PROFODE i de la Universitat Nacional de Santiago de Xile. Girona en va assumir la coordinació i la futura titulació, juntament amb la capacitat matemàtica; Vitòria, en l'àrea de les ciències socials; Xile amb la llengua i el PROFODE, en l'àmbit de la pedagogia i la psicologia. El projecte, iniciat el 1996 amb moltes dificultats legals i una forta lluita social, va arribar a bon terme i va aconseguir la titulació de tots els quaranta educadors populars com a mestres de la UdG i el seu posterior reconeixement en l'escalafó nacional, segons els drets que es deriven dels acords de la Haia en l'àmbit universitari.

Des de la UdG s'hi va desplaçar en diverses ocasions el doctor Josep Callís i Franco per fer les capacitacions en didàctica de les matemàtiques. Atès que alhora és membre de Banyoles Solidària, es va implicar a portar a terme projectes de cooperació per millorar les condicions dels diferents assentaments que constitueixen la comunitat Segundo Montes, i també d'altres poblacions del nord de Morazán.

El treball que es va portar a terme amb el SILEM en l'àmbit de la cooperació va prioritzar l'acció en la millora de l'educació, i es van establir diferents convenis d'agermanament amb poblacions del Pla de l'Estany.

Des de l'any 1996, en què es van establir els primers projectes de cooperació, s'ha incidit en la millora de l'educació amb la construcció, fins avui, de catorze centres educatius a les poblacions del nord de Morazán, aportant-hi materials i recursos educatius i dotacions de beques d'estudi inicialment destinades a primària, després a secundària i ara, per poder accedir a la universitat, juntament amb beques per a l'alumnat que assisteix al centre d'educació especial. A més, entre altres projectes i segons les necessitats de cada moment, es pot remarcar que s'ha col·laborat amb ajuts puntuals al

salari dels educadors populars; s'han comprat les terres de la comunitat d'indis lenca de Guatajiagua, de les quals els volien fer fora, i s'han fet millores higièniques en aquesta comunitat (construcció de latrines, sanejament de les aigües negres), alhora que s'ha potenciat la recuperació de la seva llengua i la seva cultura. Una de les guarderies es va construir en aquesta comunitat, i s'hi van atorgar ajuts per captar i distribuir aigua potable en entorns rurals (Guacamaya); es va donar suport per crear dinàmiques i organitzacions de joves; es va potenciar l'empoderament de la dona; es va dotar d'un servei de transport per als serveis del SILEM i les atencions comunals; es va crear una brigada mèdica formada per un col·lectiu de voluntaris que es desplaça per comunitats rurals on no arriba el servei mèdic oficial i es van fer dotacions de medicaments; es van donar ajuts per a la cistella alimentària bàsica per a la gent gran i es va organitzar una banca popular per dotar de crèdits per a l'emprenedoria o per a millores agrícoles.

L'escola

Entre les escoles que es van construir, l'any 2013 es va iniciar a la comunitat de Segundo Montes (agermanada amb

Banyoles) la construcció per fases del que seria el primer centre d'educació especial de Morazán i un dels primers del país, que es va inaugurar el 2016. Aquesta escola, popularment coneguda al començament com a «Escuelita», és la que ha rebut el nom de Centre d'Educació Especial Banyoles Solidària. La construcció va ser possible gràcies a les aportacions dels ajuntaments de Banyoles i de Porqueres (que té establert un agermanament solidari amb Meanguera).

L'escola es va crear per ser un centre d'educació especial que pogués atendre els infants amb discapacitats de la regió, ja que estaven amagats i invisibilitzats a casa seva. Avui atén vint-i-quatre infants que reben beques de transport per poder-hi anar, perquè molts són de famílies rurals monoparentals, sense recursos i allunyades de l'escola, per la qual cosa necessiten desplaçar-s'hi a diari. La beca, en els casos que sigui necessari, s'amplia amb ajut alimentari i de medicaments. L'aportació de les beques es fa gràcies a ajuts particulars i a l'Ajuntament de Fontcoberta, i fa possible que aquests infants tinguin dret a una educació que se'ls negava fins que es va construir l'escola.

Banyoles Solidària

Banyoles Solidària és una ONG creada el 1995 que treballa des del Pla de l'Estany amb l'objectiu d'aportar justícia i solidaritat al Tercer Món. La seva acció se centra a Gàmbia, Nicaragua i El Salvador i, últimament, s'ha ampliat a Etiòpia. En altres moments també va actuar a la Puna argentina-boliviana. A El Salvador hi cooperen des de 1996, sobretot als pobles i comunitats del nord del departament de Morazán (el més pobre del país) i, de manera especial, a la comunitat Segundo Montes.

Un dels objectius de Banyoles Solidària és fer pedagogia social, i per això va treballar a fi d'aconseguir que tots els municipis de la comarca assumissin i fessin seva l'acció solidària d'un agermanament, i que aquest compromís públic servís com a exemple per a tota la ciutadania de la necessitat de ser conscients de la injustícia que hi ha al món i, entendre que entre tots és possible construir un món millor, més humà i econòmicament menys desigual. Avui tots els municipis del Pla de l'Estany estan agermanats solidà-

riament amb alguna comunitat, i això converteix la comarca en la primera de Catalunya a assolir aquesta fita.

I ara, què?

Evidentment, és un orgull per a tota la comarca del Pla de l'Estany que l'ONG Banyoles Solidària, que coordina la cooperació solidària en pro de la justícia universal, rebí aquest reconeixement per part del Govern d'El Salvador, i no cal dir que aquest reconeixement compromet Banyoles Solidària a continuar

treballant per aportar l'ajut econòmic i humà per millorar les condicions de vida d'aquestes comunitats agermanades.

Aquesta tasca de justícia humana no seria possible sense l'ajut de moltes persones i famílies, si bé resulta insuficient per fer front a les necessitats que caldria resoldre. Per això es fa imprescindible i necessari aconseguir ampliar el nombre de socis col·laboradors, entre els quals esperem trobar-vos ben aviat.

>> Un moment de l'acte de bateig de l'escola, el 23 de maig del 2023.

>> Porta d'accés de l'Escola d'Educació Especial Banyoles Solidària.